

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

10
ДИНАРА
1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XV — Број 56 — Субота, 24 јануар 1953

МИКИ МАУС

129. СВЕ ЈЕ ДОБРО ШТО СЕ ДОБРО СВРШИ

КАДА СУ ВЕК БИЛЕ ИЗГУБЉЕНЕ СВЕ НАДЕ ДА ЋЕ СЕ НАЈИ НЕСТАЛИ НОВАЦ... СОБАРИЦА ФАНИКА СЕТИЛА СЕ ДА ЈОЈ ЈЕ ТАЈАНСТВЕНИ МИША ШНУФТИКЛА ОСТАВИО НА ЧУВАЊЕ ЈЕДАН ПАКЕТИК!...

ПОЛА САТА ДОЦНИЈЕ..

КРАЈ

Жирол Човек који је скренио ток ГОЛФСКЕ СТРУЈЕ

(15)

Ходник се пружао неких двеста метара, све до самог мора. Ова четворица су сада ишли по морском дну као по некој улици. Пред њима се простирало величанствен видик. Велика пешчана равна, под светлошћу електричних рефлектора постављених на сваких сто метара, блештала је и треперила... Обрисе стења... Разно подморско жбуње у коме су се криле безбројне звезде и пауци, алге и други необични становници морског дна. Сликар задивљено застаде, збуњен величанственим приказом који се пружао пред њим.

— А, шта сад кажеш?
Жубер је био успео да успостави акустичку везу с њим.

— Прекрасно је... али где се налазимо?
— На дну Мексиканског Залива, на неколико корака од зида који је подигао овај лудак...
— Дакле, изван наше тамнице?
— Погледај мало навише па ћеш видети.

Официр показа руком на некаку мрежу која је била разапета у води педесетак метара изнад њихових глава. У светлости рефлектора, та се мрежа јасно распознала. Над њом су се виделе тамне, велике сенке које су се брзо кретале.

— Над нама је разапета челична мрежа, слична онима које се употребљавају у рату за заштиту подморница. Том су мрежом опасали цео овај подземни град да би спречили бекства и удаљили нежељене госте.

— Мрежа може да се раскине.
— Иза мреже су чувари... Оне сенке које се тако брзо мичу, то су морски пси, пријатељу. Никада они не би пропустили, било да долази одозго или одоздо.

— Али, та мрежа мора негде да се прекида?

— Несумњиво. Једном страном причвршћена је за онај корални зид, а другом за стрми стеновити затон, иза кога је дон Агостино, ђаво га одне, прокопао онај једини подземни излаз из града... Као што видиш, драги мој Жаче, овде је све предвиђено.

Жубер прекиде своје излагање и пође даље.

У међувремену, три човека и дечак стигли су до једног високог, окомитог зида. Зид је био од савих беличастих корала, исте грађе као што је била и она стена на којој су се бродоломници насукали. Жирол је ишао лагано дуж зида. С времена на време би застао, приљубио свој шлем уз сами зид, куцкао неким чекићем по њему и оламао мале комадиће које је дробно прстима и пажљиво посматрао. Затим би пошао корак-два даље и поново би застао.

Он је испитивао зид око пола часа. Затим је застао пред једном великом четвртастом металном плочом постављеном у зиду и позвао своје пратиоце да пођу за њим. Притиснуо је кристално дугме и у средини плоче, на што су се отворила некаква врата и пред њима се указала комора с металним зидовима.

Та је комора била преплављена водом и осветљена електричним светлошћу, али се вода из ње аутоматски повукла чим су затворили врата. Она је у длаку личила на ону комору помоћу које су њих четворица изишли из града. Жирол је отстрано оловне потпетице са својих шипела јер су му сметале при ходу, отворио врата на супротном зиду и увео своје пратиоце у суседну просторију, која је била уређена као лабораторија. Потом је скинуо шлем, рекао и осталима да то учине и уздахнуо као да му је лакнуло:

— Ух... увек се страшно загрејем под овим шлемом... Овде ћемо се мало одморити, а затим ћемо кренути даље. Пристајете ли?

— Врло радо, господине професоре, — сагласно се Жубер. — А шта је ово овде?

— Мала лабораторија. Ја сам уредио ову станицу за испитивање исхране мојих корала.

— Има ли овде микрофона?

Научник се гласно насмеја:

— А, да, ви то мислите на манију Великог мајстора... Он подражава тиранина Дионисија Сиракуског и хоће све да чује. То му је, уосталом, једина слабост... Не,

не, драго моје дете, овде нема апарата за прислушкивање, којима је иначе преплављена читава варош. Ја овде долазим увек сам, немам обичај да гласно мислим и, према томе, не би имало никаквог смисла поставити их овде.

— Овде се, дакле, може слободно говорити?

— Потпуно слободно... Али, што сте се наједном тако узбуђили, дете моје... Шта вам је?

— Господине професоре — рече Жубер значајно — знате ли ви шта овде чините?

— Наравно: сарађујем с човеком за кога сматрам да је један од највећих генија данашњице.

— А какав вам је задатак поставио тај геније?

— То сам вам већ једанпут рекао, дете моје... један веома занимљив задатак. Велики мајстор хоће да буде господар целог једног континента. Та је замислио веома оригинална и, што је најглавније, сасвим нова. Дакле, он је код мене „наручио“ израду тог континента, „шестог континента"... Да бих могао да извршим ту поруџбину, пронашао сам метод за гајење корала и брижљиво их хра-

ним, као што баштовани у стакленим баштама гаје дубенице. Кључам корале као гуске, претерано их храним... И они расту, расту невероватно брзо... Они толико жде да се угуше још пре него што њихово тело сасвим отврдне...

Жубер га прекиде:

— Да ли вам је ваш „геније“ казало због чега му је потребан тај нови континент?

— У главним цртама јесте. Пошто је протерао из земље својих предака, он хоће себи да створи ново царство.

— Зар вам то није изгледало сумњиво?

— Зашто сумњиво?.. Велики мајстор има право да води своје порекло од Монтезуме, ако му се

то свиђа... А да створи себи нов континент, то не може нико да му забрани. Има толико места на океану... То не смета ником живом...

— Дакле, ви ни у шта нисте посумњали?

— Ни најмање... Шта ме се то тиче?

Жубер положи обе своје руке на старчева рамена и рече с призвучком бола:

— Шта вас се то тиче?... Одмах ћу вам на то одговорити: ви, највећа поштељачина на свету, поставили сте убица, многоструки убица!

V

Жирол је махином скинуо своје наочари, јер су се дебелз стакла била замагљила. Његове су очи биле влажне, а преко наборањог лица котрљале су се крупне сузе. Старчева нема безнадежност и његов безазлени израз лица чудно су одударали од необичне силуете његовог мршаваг тела у тешкој гњурачкој опреми. Његова бледа ћелаво глава вирила је из бронзаног оковратника, а уплашене очи узвизерено су трептале.

Стењући и мучени се, старац најзад промуца:

— Ја сам оруђе једног злочина... Дакле, ја сам и сам злочинац...

Затим, гнушајући се саме те помисли, он се усправи. Усне су му играле, а руке подхртале:

— Жубере... дете моје... драго моје дете... Смилујте се! Речите ми да то није истина... да сте ми се потсмевали... шалили се... са-бојим се да ћу полудети...

— Нажалост, све је сушта истина!

Официр је видео колико је ово сазнање потресло његовог старог професора, али није могао да поступи другачије. Он је морао још једном да му потврди да су сва та страшна открића истинита.

Научник је најпре сматрао да је извештај о катастрофалним проценама на земљи производ једне преиспитујуће уобразиље и свему томе није поклањао никакаву особиту пажњу. Али, постепено је све то што је чуо почело да му се чини убедљиво: појединости целог извештаја погодиле су га као ударца маљем у главу. Како? Дакле,

цела земља се клати као да је изгубила ослонац, свет се окренуо тумбе, Северни Пол се помера у Америку, мора и континенти мењају свој облик. А све то ужасно, нечувено збивање проузроковао је он... Жирол... несвесно, додуше, немајући ни појма о томе шта се на земљи одиграва.

Људски род се налази у агонији, милиони људи, жена и деце умиру, народи с обе стране океана пропадају борени се против убитачног мрза и вршине! А он, Жирол, у смрти је све те безбројне жртве својим сопственим рукама!

За тренутак је изгледало да ће стари научник пореметити умом. Он клону у столицу. Лице му се жарило, срце му се стезало од ужаса, а крв ледила у жилама... Убица!... Чинило му се да је та страшна реч коју је изговорио Жубер била исписана пламеним словима по свим зидовима око њега. Тешко дишући, преплићући језиком и муцајући, говорећи о много чему што није имало непосредне везе с догађајем, почео је да се исповеда овој тројци: официру, сликару и дечаку, обраћајући се час једном, час другом. Они су са много саучешћа слушали његову исповест.

Њега је упропастила амбиција, научничка и истраживачка амбиција. Он никад није могао да подноси никакву критику, никакве примедбе својих колега. Током времена посвађао се са свима. Напустио је катедру, одрекао се свих почести, зарекао се да ће сва своја будућа открића задржати само за себе и повукао се у једно сеосе у Ваидеји.

Једнога дана дошао је к њему неки човек, поздравно га и назвао презреним генијем, жртвом људске сурвивности и понудио му... не новац, јер он за њега није преставао ништа, него нешто много значајније — једну дивну лабораторију и средства да може у њој по сопственом нахођењу да ради.

Непознати му је поставио само један услов: да ту лабораторију никако не напушта... Жирол је одмах радо пристао и обавезао се усто да никад ништа не пита, да се не интересује за сврху и намену опита које врши... Постојала је још једна незгода: морао је да пристане да га ноћу, завезаних очију, одведу тамо, а да никад не сме да запита куда су га одвели... И то је прихватио... „Незахвална отаџбино, у којој се ни рођаци ни пријатељи не брину за увређеног истраживача, за тобом не морам да жалим!“ — говорио је саме себи.

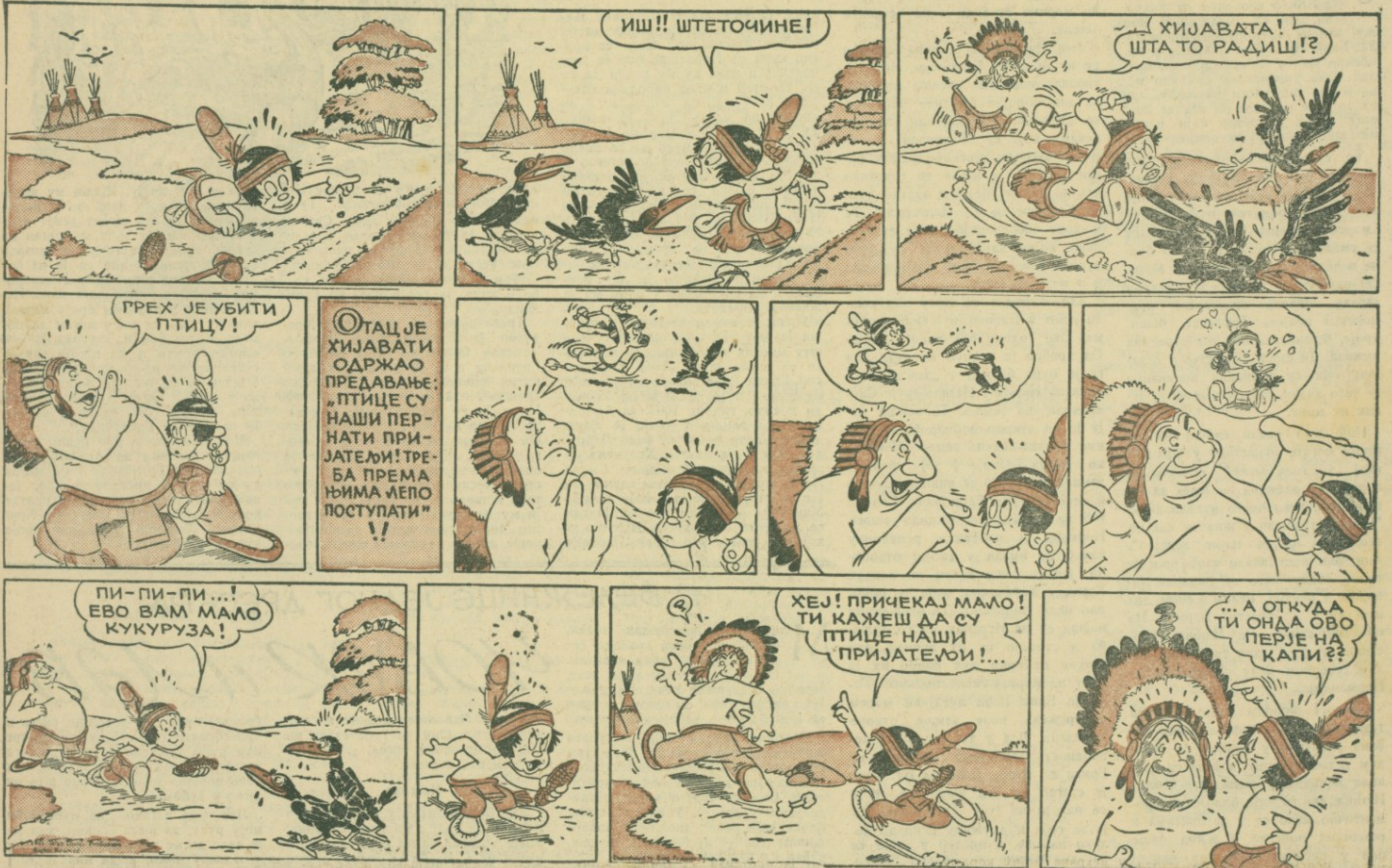
— Наставиће се —

РОБИН ХИД и његова дружина

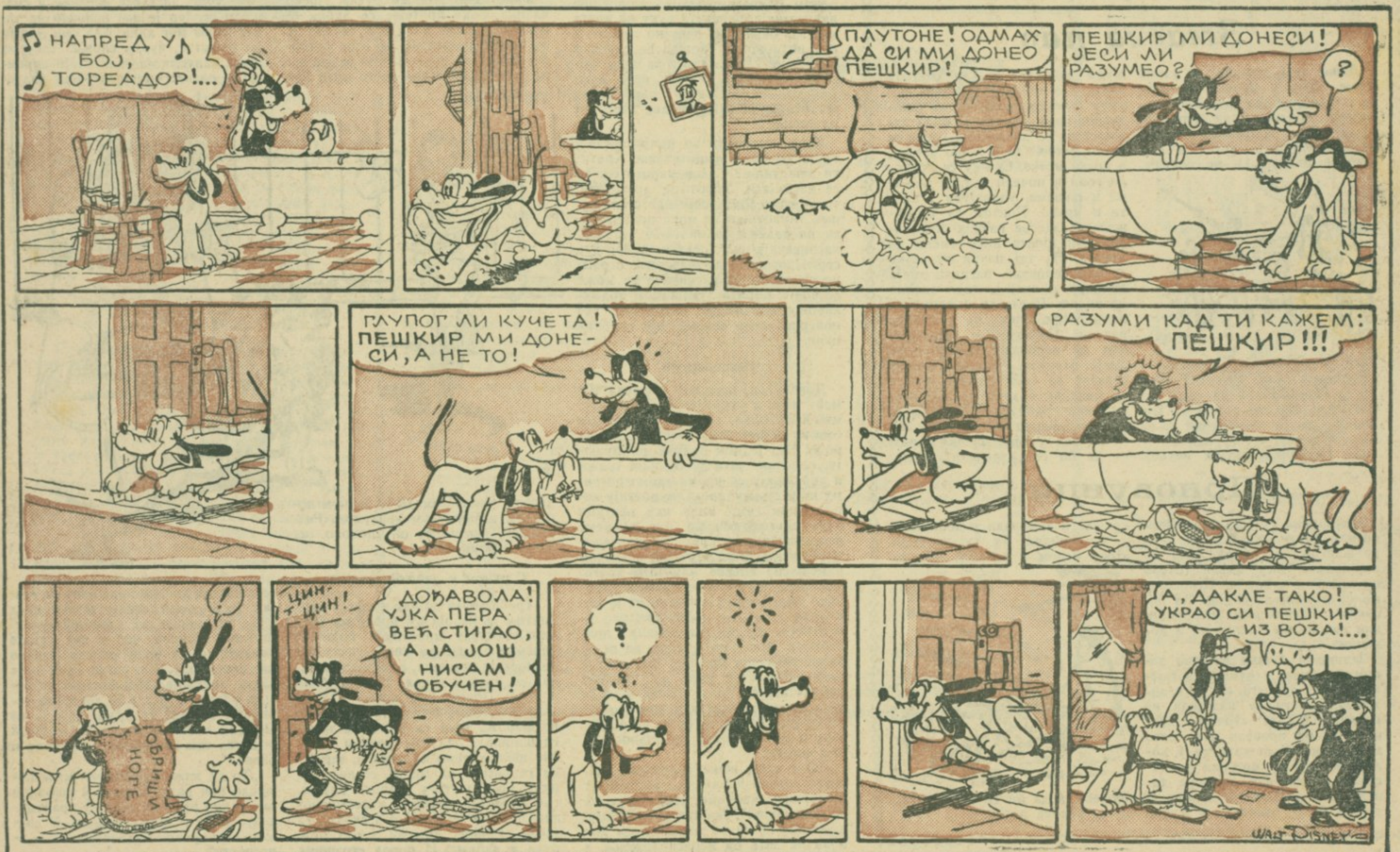
30
У ЛАВЉОЈ
ЧЕЉУСТИ

МАЛИ ХИЈАВАТА

WALT DISNEY

ШМОН ПЕШКИР

Плодбизи и путовања ВИКИНГА

У прошлости је било доста смелих помораца, али их је мало било као што су викинзи. Они су имали своју земљу, али су на мору век проводили. Били су храбри ловци, а и не обично вешти рибари. Јеш од младих дана упознавали су људи мора и све опасности на њему, али их то није ометало да изводе подвиге какве је ретко који народ извршио у својој историји.

То су били Скандинавци или, како су се сами називали, Нормани, — то јест северни људи. Своје храстове бродове називали су "морским коњима" и на њима су се смело отискивали на често бурне и ледене таласе Северног Мора. Од викинга су дрхтали и у вечном страху живели становници приморских крајева Енглеске, Фландрије, Француске и њима суседних држава. Те смеле нападачи и освајаче они су називали викинзима — што значи ратник, нарочито јунак на мору.

Није био редак случај да су многе богате манастире у Француској „до голе коже“ опљачкали, а замкове племића не само да би поробили, него често и запалили. "Нису остављали у животу чак ни пса, који би за њима залажао". Али, они нису знали само пристаћу уз обалу, него су пловили узводно и рекама. Реком Сенон дошли су и у "посету" Паризу. На обалама канала Ла Манша учврстали су се и дали своје име целом северном делу Француске — Нормандија.

Смелост викинга види се и по томе што су се они на малим лађама ухватили у коштак са суровим таласима мора којима су пловили и упадали у непознате земље. Истина, све то није било онако романтично како се у летописима и романима понегде о њима пише или у песмама народних певача казује. Многе дружине викинга нашле су смрт у мору или пропале заувек у непознатим земљама. Али, сви нису били зле среће; многи су дошли до великог плена и лутају-

ћи морима открили нова острва и земље.

Још пре хиљаду година викинзи су на обалама Балтичког Мора основали неколико насеља и њихове многобројне флотиле често су се отискивале и пловиле узводно рекама, које су се уливале у то море. Тако су они продрли у басен Дњепра и њиме се спустили чак до Црног Мора, а одатле, преко Босфора, и до Цариграда. Те њихове експедиције имале су највише војни карактер и лутајући руским рекама они су размишљали и о путу за Грчку.

Али, викинзи се нису задржали само у Европи и њеним морима. Око године 861 викинг Над-Од храбро је кренуо на пут, али га је бура баčila у „земљу покривену снегом". Назвао ју је Снеланд-снежна земља. Та земља коју је он открио добила је касније име Исланд-ледена земља. Неколико година касније у тој "снежној земљи" настанио се викинг Илголд и основао град Рејкијавик. Године 885 на Исланд се иселило много Нормана и основало републику какву су имали у својој отаџбини, јер се нису хтели да покоре Харалду Харфагеру, који је покорио целу Норвешку. Ти исељеници нашли су на Исланду много туљана и страшно су их ловили, али њихов немирни дух бадио их је опет на море, у смеле подвиге. Тако је Ерик Риџи лутајући морем и тражећи нове земље открио Гренланд. Лед у тој земљи и неплодност земљишта нагнао су Ерика да плови даље на југ. Тако је стигао до рта Фаравела, који се налази на југу Гренланда. Ту је за себе и дружину основао велико насеље, а предео у коме се населио назвао је Зелена Земља, — Гренланд.

Али, Ерик Риџи није био једини викинг који је кренуо са Исланда. На Гренланду се настанио и викинг Херјолф. Међутим, пре него што је Херјолф кренуо за Грен-

ланд, са Исланда је отпловно његов син Бјари за Норвешку да би набавио намирнице. Када се врагнито кући из Норвешке био је јако изненађен када су му рекли да су му се отац и цела породица отседли на Гренланд. Убрзо је и он кренуо за њима. Знао је толико да се Гренланд налази на западу, али га то није омео да се смело отисне на море. Пловећи, стигао је до рта Кода. Одатле је наставио даље и нашао се у шумовитим пределима. Мисли се да је открио Нову Шкотску. Бјари је открио и Њуфаундленд. Тражећи непрестано породицу, он је кренуо са Њуфаундленда и најзад за четири дана пловидбе нашао је на Гренланду и на насеобину у којој му је живела породица.

Приче о новим земљама у којима је био Бјари распадале су машту многих насељеника, а нарочито се њима заео Леиф Ериксон, син Ерика Риџе, па је купио лађу од Бјарна и са посадом од 35 људи кренуо, године 1002, за Америку. Прва земља до које је Леиф допро мисли се да је била Лабрадор. Он ју је назвао Хелуланд — земља пљоснатог камења. Смели Леиф кренуо је одатле даље на југ и открива земљу коју назива Маркленд — земља дрвећа. Мисли се да је то била Нова Шкотска, у којој је раније био Бјари. Пловећи

даље он залази и у топле пределе, „где расте и дивље грожђе". Ту је одлучио да проведе зиму. Сви су изгледали да је он зимовао у заливу Чесапику. Када је наступило пролеће, он се вратио на Гренланд. Сомом је понео много дрвене грађе и вина, те ретке робе на Гренланду.

Треће путовање за Америку предузео је Торвалд, брат Леифов. Торвалд је године 1004 напустио Гренланд и са 30 људи, без нарочитих тежкова, стигао до "земље грожђа", о којој је причао Леиф. И он је ту провео зиму, а у лето се дао на истраживање крајева. Он је јавио да је пронашао много острва. Друго лето провео је опет у испитивању предела на истоку Чесапика Залива. Лутајући тако нашао је на један залив који му се толико свидео да је својим пратиоцима рекао да би највише волео да остатак живота про-

веде у том крају. Жеља му се испунила. Једнога дана он и његови људи нашли су на девет урођеника и између њих је дошло до сукоба. Није познато ко је изазвао ту свађу, али се зна да је на бојишту остало осам мртвих првенскожаца. Када је ноћ наступила, Индијанци су у великом броју напали викинге, али их нису могли да победо. У тој борби Торвалд је био смртно рањен и на његов захтев сахрањен је на обали пристаништа. Одатле су се његови људи вратили у зимски логор и следећег пролећа, године 1004, кренули у своје насеље на Гренланду.

Има података о још неким путовањима викинга за Америку, али колонија на Гренланду није могла да се одржи; пропала је због јаких зима. Више није нико одатле кретао за Америку, док није Христифор Колумбо предузео своје чувено путовање.

ИЗ БЕЛЕЖНИЦЕ ЈЕДНОГ ДРЕСЕРА

Млад, необично снажан човек, бистра продорна погледа, седећи непомишно пред кавезом. Он говори тихо, увек исте, једнако наглашене речи. Не мењајући висину тона, он говори стрпљиво и љубазно — тепа једном лађу.

Огромна, гривом обраста, глава животиње не покреће се. Звер зуре непомишно иза решетке кавеза, која је засад још дели од његовог укротитеља. Они су чврсто упрли погледе један у другог. У очима велике мачке има нечег дивљег и поверљивог, има устручавања и љутње, чуђења и непријатељства.

Шта може да разуме лав

На напрегнутом лицу младог човека не покреће се ниједан мишић. Он проучава особине ове животиње. Сваки слободан тренутак проводи пред кавезом лава, храни га и разговара с њим. Он већ сме, лагао и мирно, да пружи руку кроз решетке и зарони му је у гриву. Сутра ће, истим тим лаганим, одмереним покретима, које животиња већ познаје, спустити руку на врата кавеза, окренуће нечујно кључ и отворити врата. Можда ће смеети и да уђе у кавез. Али, ова прва посета ни у ком случају неће дуго трајати. Пријатељство цара свих животиња не може човек освојити на јурниш.

Како задобити то пријатељство, то је уметност укротитеља. Кротити животиње? Сваки укротитељ ће се насмејати. Укротити, дресирати, то су само ружичасте претставе лавика. Животиња се мора привичавати на човека. „Животиње уствари, васпитавају нас", рећи ће добар дресер. Против лавље чељусти, огромне шапе и зуба раскидача не може се човек борити лукавством подмуклошћу или силном. Животиња се поверава само човеку чије особине цени.

Неспоразуми

Догаде се, наравно, понекад између лава и укротитеља неспоразуми. Животиње, баш оне дивље, веома су једноставне и постојане при роде. Кад једном одлуче да слушају, оне чине што се од њих тражи и управљају се према оном програму који су научиле. Оне постају непослушне само онда кад наступи нека сметња споља, био то неки непредвиђени покрет укротитеља, често чак и нека случајно незгодно намештена справа или што друго. Али, лав постаје непослушан нарочито онда кад га човек коме је покљонио поверење разочара, ако укротитељ изгуби уобичајену присебност. Довољно је само да се за један тренутак прекине она невидљива веза која мора да постоји између животиње и човека, а та се веза прекида онда кад човек изгуби живце. Лавовима се то ретко догађа и зато нервозу не подноси ни код човека.

„Због тога, каже укротитељ, не среће готово никад не проузрокују животиње, већ смо увек ми сами за њих криви". Лавови су педантни паљњиви, а ми то висио увек. Лавови не пате од нерасположења, а

ЧОВЕК И ЛАВ

ми често. Лавови су снажни, ми смо тврдоглави. Они не губе главу ни под којим околностима, а нама се то понекад дешава.

Незгоде

Ако је укротитељ у својој пракси изнисио на крај с многим лавовима, може се наћи један који ће с њим изићи на крај. То се једном могло догодити и овом младом снажном човеку. Он има само девет прстију на рукама. „Овај ми прст — објаснио је он — није одгризао лав, већ медвед. Медведи су сасвим друкчији. Радити с медведима заиста је тежак посао, јер медведи сваки час губе главу. Међутим, када једном упознам навике лава, а он моје, онда се одлично слажемо. Али се незгоде ипак дешавају".

Укротитељ подиже рукав. Преко чланка шаке протеже се дубок ожиљак. „Један млад лав скочио је за време претставе са свог постоља и пришао другом. Био је тог дан узнемирен. Када се то први пут

болова, имао сам довољно снаге и присебности да не јакнем и не тргнем руку, јер, као и свака друга животиња, лав гризе све јаче кад неко покуша да излуче оно што он држи у зубима.

Лав поче лагано, не пуштајући моју руку, да шета ареном, као да је хтео да ме прикаже публици. Ишао сам без отпора за њим, размисљајући шта да радим. Трудно сам се свим силама да публика не примети моју беспомоћност, јер ако би дошло до панике моја би судбина, међу овим узнемираним животињама, брзо била запечаћена. Чак и особље које је стајало око кавеза, коме је моја критична ситуација била сасвим јасна, није ми засад могло ништа помоћи. Да је ма ко улетео да ме спасе, сигурно би ме тиме убио. Ја дакле корачам и смењам се, јер је лав навикао на таква израз мог лица. Кад смо стигли до решетке, чувар споља сасу из једне канте, која увек стоји спремна за овакве случајеве, око двадесило, успео сам да га једним погледом и покретом уразумим. Раздражен, вратио се он поново на своју столицу".

С руком у лављој чељусти

„Треба знати да чак и овако мале сметње у извођењу програма нервирају остале животиње које су спремне да изведу своју тачку. Оне постају немирне, радознале и зачас се створи неред. Тако је било и тада. Пошао сам према младом лађу и свакако бих и по други пут изашао на крај са његовом непослушношћу, али сам притом обратио пажњу само на њега и, терајући га натраг на место, ставио сам руку пред њушку једног другог, тим нередом сасвим узнемиреног лава. Он ме је зграбио и скочио са своје столице, држећи зглоб моје руке у зубима. И поред страшних

сет литара хладне воде лађу на главу. То је скоро сасвим сигурно средство за смиривање узнемирене животиње. Лавови, као и све остале животиње из рода мачака никако не трпе воду. Ни овога пута није било друкчије. Прееражен и бесан, разјарио је лав за тренутак чељусти. На тај тренутак сам ја са зебом чекао. У неколико скокова излетео сам из кавеза, у слободу и живот".

„То су, каже укротитељ, мале повреде при раду. Радник у фабрици може при раду да доспе у трансмисију, а ми у лађу чељусти. У сваком позиву има задовољства и опасности".

ИЗ НАШЕ ПРОШЛОСТИ

Змај је пао

Данас сваки зна шта је узрок суше. Али, у прошлости када је сујеверје било још јако развијено, понеки људи веровали су да сушу проузрокују разна чудовишта, која уствари, као што је познато, и не постоје.

Тако је године 1855 завладала страховита суша у селу Рготини, у Црној Републици, па се људи узбунили. На све стране се говорило да је у околини пало оно чудовиште из прича — змај. Неколико младих неуких

људи договоре се да отерају змаја. По обичају, једнога између себе изабрали су за такозваног цара и њему је била дужност да са друговима изађе на једно место. Он је имао пушку, а други мотке. Сви су се скинули голи и почели дутати пољима и њивама, ударајући у канте и друго. Притом су подражавали гласове разних животиња, али ништа нису смели да говоре. На тај начин су, како су они веровали, нагнали змаја на цара, а овај је тада опалио из пушке. После су и други од њега узели пушку па и они опалили. Потопили у сујеверје, они су веровали да су тако змаја отерали. Чим су власти сазнале за овај случај, одмах су младиће позвали и затворили због заблуде и сујеверја. Као затвореници били су послати на рад у Брестовачку Бању — да би се „излечили".

Црновунци

Црновунци су се звали сточари-номади у Србији. Они нити су живели по селима, нити по варошима. Нису имали готово ни куће ни кућишта. Непрестано су лутали за стадом по високим планинским површинама или валовитим бреговима и долинама.

Једино и главно њихово занимање било је чување и гајење стоке, од чега су се издржавали. Лети су излазили на планине богате сточном храном. Ту би провели цело лето крај оваца, Становали су у колибама које су правили од лиснатог грања или од коре дрвећа, или од тесаног дрвета. С јесени би се отселили у јупис

пролећа, када би се опет винули на високе планине.

ПРИЧА О ПОСТАНКУ БАЈКЕ

Средином прошлог века, на улицама и у парковима Оксфорда често се могао видети, опкољен гомилом деце, један висок мршав човек, бледог лица, мрке таласасте косе и тамноплавих благих очију. У његовим џеповима увек је било играчака, разних занимљивих игара и једне маказице којима је он својим малим пријатељима изрезивао фигуре деце, људи и животиња. То је био професор математике Чарлс Доусон. Међутим, деца нису ни знала његово право име. За њих је он био Луис Карол, писац познате и омиљене деље књиге „Алиса у земљи чуда“, или, како су га они из милоште звали, „Господин Алиса из земље чуда“.

У сенци пласта сена

Прича о чудноватим доживљајима мале девојчице Алисе постала је 1862 године. У то време Чарлс Доусон, коме је готово цело детињство протекло у измишљању занимљивих игара којима је забављао својих седам млађих сестара, предавао је математику на једном коледжу у Оксфорду. Усамљени професор често је са свог прозора посматрао како се, доле у врту, играју три мале девојчице, ћерке декана Лидела. Њихово пријатељство с професором математике по чело је једног дана кад им је он показао нову, њима непознату игру с лоптама. Ускоро, девојчице су сваког дана, чим би се завршила предавања, долазиле у његов стан на „забаву прича“. На излетима, заморена од трчања по пољима и дуж обале реке, деца су се окупљала око свог великог пријатеља и он им је причао бајке „које су живеле и нестајале као летње мушице у златна сунчана поподневна“.

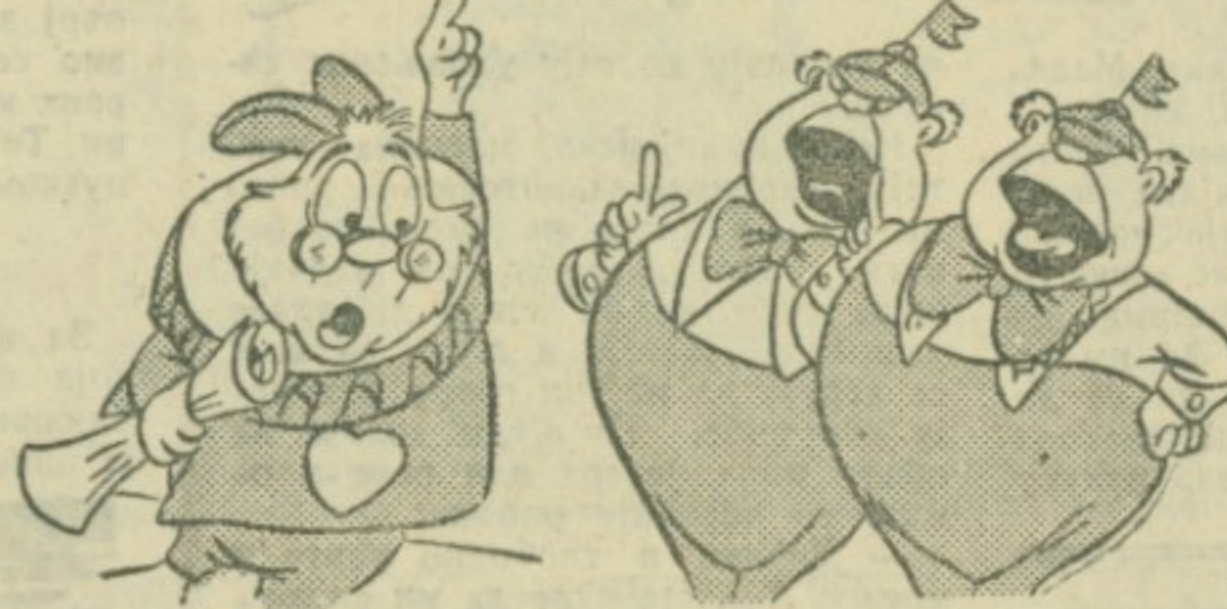
Једног дана, док су седели у сенци једног огромног пласта сена, деца су по обичају тражила да им Доусон исприча неку нову причу. Већ после првих реченица деца је изгледало да је пред њиховим очима оживео неки нов свет; из шуљине старог дрвета, у коме је живео стари зец са својим зечићима, изишла је мала, љупка, збуњена девојчица и нашла се међу чудноватим, паметним, па ипак смешним становницима Земље чуда. Тако се „родила“ Алиса, најпознатија личност у енглеској дељеј књижевности.

Прича о Алиси није заборављена, као што је то био случај с многим Доусоновим бајкама, и то захваљујући Алиси Лидел, девојчини по којој је измишљена јунакиња добила име. Она је замолла свог великог пријатеља да јој напише ту причу. Доусон је седео читаву ноћ, присећајући се стихова и личности о којима је претходног дана причао.

Чуварка „Алисе“

Малу, руком написану књигу Алиса Лидел показала је с поносом својим познаницима и пријатељима својих родитеља. Многи од њих саветовали су Доусону да објави књигу. Међутим, он је то одбио и пристао је тек онда кад му је познати сликар-илустратор Тенијел, одушевљен бајком, предложио да за њу изради цртеже. Доусон је тада допунио бајку и издао је о својој трушци. На корицама књиге није стајало име Чарлса Доусона, познатог писца дела „Занимљива математика“ и „Формуле равне тригонометрије“, већ Луиса Карола, мало познатог аутора песничких прилога који су повремено објављивани у енглеским књижевним часописима.

„АЛИСА У ЗЕМЉИ ЧУДА“

„Алиса“, први пут објављена 1865 године, одмах је освојила и мале и одрасле читаоце. Краљица Викторија, којој се књига необично сви

дине Доусоне“. Разочарање енглеске краљице свакако је било велико кад је после извесног времена примила једну, за ланке неразумљиву, расправу о неком математичком проблему.

Похвале које су у свим листовима и књижевним часописима објављене о „Алиси“ нису занеле скромног професора математике. Неки његови савременици тврде да он није хтео чак ни да их чита. Мада су га познати књижевници тога времена Раскин, Тенисон и Розети често позивали, убрајајући и њега у „велике викторијанце“, он је више волео друштво својих малих пријатеља.

Нарочито топло и присно пријатељство везивало је Карола с децом-глумцима која су играла у позоришној верзији „Алисе“. Он им је био не само друг, већ и учитељ и васпитач. Шетао је с њима по околини Оксфорда, давао им часове из математике помоћу лаких и занимљивих проблема, правно за њих играчке и причао им нове бајке.

Успомене Изе Баумен

Његова мала пријатељица Иза Баумен, која је у лондонском позоришту неколико година играла Алису, читавог живота причала је о часовима проведеним у Кароловом друштву. Он ју је подучавао у географији и математици, а кад је мала глумица добила ангажман у Америци, где је играла деље улоге у Шекспировим драмама, часови су продужени преко писама. Пред сам њен полазак за Америку, Карол је одвео малу Изу у један музеј да види макету Нијагариног водопада. На макети, у подножју водопада, налазиле су се одвоска израђене фигуре неколицине људи и једног пса. Доусон је, као прави професор, објашњавао девојчини величину и лепоту Нијагаре. Али, у њему је писац бајки био јачи од професо-

ра. Ускоро се час географије претворио у бајку. Карол је причао да је пас на макети прави, живи пас, који је тако дресиран да стоји непомицно, и ако га мала буде пажљиво гледала приметити да он полако миче репом.

„И ја сам заиста у том тренутку видела како пас маше својим репом“ — причала је Иза Баумен касније. Карол јој је причао како је једном приликом тај псић скочио са свог места, јер није могао да се одупре искушењу кад је поред макете стала једна девојчица која је у руци држала сендвич. Одједном, Карол је почео да замуцкује. Његова мала другарица погледала је изненађено у њега и тек тада приметила да се око њих искупило много деце, али и одраслих. „Из музеја ме није извео Луис Карол, наш „господин Алиса из земље чуда“, већ збуњени професор Чарлс Доусон“, — пише у својим успоменама Иза Баумен.

На рођендану малог пријатеља

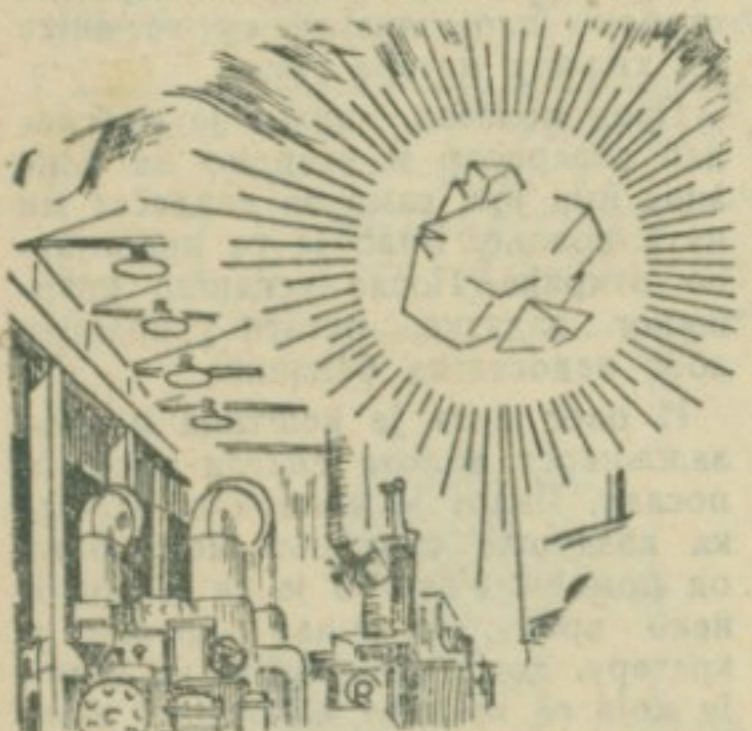
Једном приликом Карол је био позван на рођендан једног од својих малих пријатеља. Он је знао да ће ту бити искупљено пуно деце. Кад је ушао у кућу, он је још у претсобљу клекнуо на земљу и пузећи и мумлајући као медвед, упутио се према дељеј соби. Међутим, погрешно је и ушао у другу одају, у којој се налазила домаћица с мајкама малих гостију. Професор Доусон побегао је без речи, стидећи се неизбригеног поступка Луиса Карола.

Од својих малих читалаца Карол је добијао велики број писама и на њих уредно одговарао. Писмо једном дељачку он завршава овим речима: „Изручи моју љубав сваком детету које познате“. И, заиста, стари стидљиви математичар волео је до краја живота сву децу на свету; ону коју је познавао, као и ону коју никад није видео.

Десетогодишњица ПРВЕ АТОМСКЕ ВАТРЕ

Навршило се десет година откако су људи „запалили“ прву атомску ватру. Децембра 1942, на Чикашком универзитету је прорадила прва уранска пех у историји, пех која не захтева никакву помоћ споља, сем хлађења — да се не би испотила.

У природи се налази метал уран, редак додуше, и рекло би се да нема у њему ничег необичног. Ипак, ако се полуге чистог урана наслажу на гомилу и обложу чистим графитом, у тој гомили, која се назива уранском пехи, дешавају се

чудне ствари: она се загрева и зрачи из себе разноврсне смртоносне зраке. Уран сам од себе „гори“, тако да се од једног дела урана стварају хемиски елементи отприлике двоструко лакши од њега, док се други део претвара у метале теже од њега — доскора непознате на земљи — нептунјум и плутонијум. Топлотна енергија која се притом ослобађа може се искористити за погон машина, за загревање итд. Још су интересантији нови елементи

који се стварају у пехи: они се издавају и, пошто су радиоактивни, налазе многоструку примену у медицини, биологији, металургији итд.

Са металом плутонијумом људи су учинили досад најчудније ствари. Показало се, ако се накупе веће количине овог вештачког метала — преко двадесет килограма — да се дешава страховита експлозија која премашује много пута све досад познате експлозиве. Људи су то назвали атомском бомбом.

Иако су људи форсирали рад са атомском енергијом због чисто војних циљева, иако је досад испалењено око четрдесет атомских бомби, сад се интензивно ради на томе да се ослободена енергија искористи. У томе већ има резултата: Американци су успели да плутонијум искористе за погон подморница. Таквим подморницама није потребно да испливавају на површину за врло дуго време, јер нити је плутонијуму потребан ваздух за сагоревање као досадашњим дизел-моторима, нити он оставља пепела, а са веома малом количином — свега са неколико стотина грама — подморница може да плови низ година. Ради се и на другим објектима на атомски погон: авионима и сувоzemним возилима, фабрикама и електричним централама.

„Атомска“ деценија се завршила једном новом бомбом, такозваном водоничном, којој је атомска бомба само упаљач. Водонична бомба је имитација Сунца: људи су успели да на земљи изведу реакције сличне онима које Сунцу дају толику топлоту и светлост, то јест прелазак водоника у хелијум. Ако успеју, што није невероватно, да успоре овај процес, људи ће добити неограничени извор енергије

Како су ПОСТАЛА имена?...

...АЛГЕБРА

Алгебра, део математике, добила је име по математичкој расправи „Ал-џебр-вал-мукабала“ арапског математичара Махомеда бен Муса ал-Хваризмија.

...ЧИЛЕ

Име јужноамеричке државе Чиле потиче од индијанске речи „чири“, што значи хладно, или како неки мисле од речи „чили“ — снег.

...КАРИКАТУРА

Интернационални израз који означава рад у коме се изразање особине неког човека или догађаја тако истакну да постану смешне, потиче од италијанске речи „карикатура“ што значи натоварити, напнати. Реч карикатура почиње да се употребљава релативно касно. Тако је, на пример, први пут употребљена у енглеском језику тек у XVII веку.

...АДМИРАЛ

Адмирал, титула врховног заповедника флоте, несумњиво је реч арапског порекла, а у европским језицима употребљавана се тек од 12 века. У то време су морепловци из Средоземља дошли у ближу везу с муслиманским морнарима. Арапска реч „амир“ или „емир“ у комбинацији с другим речима употребљавана се да означава човека који има неки важан положај. Тако реч „амир-ал-бар“ значи заповедник мора. У прво време код Европљана ова титула се изговарала као „амирал“, и тек касније је од ње постала реч „адмирал“.

АПАРАТИ ЗА ПРИСЛУШКИВАЊЕ У СТАРОМ ВЕКУ

Апарати за прислушкивање, који у противвизионој одбрани и поморству играју велику улогу, помоћу којих се утврђује приближавање непријатељских авиона и подморница, данас су веома усавршени. Ипак, они нису проналазак новог доба, јер их је било и у Старом веку.

Стари владари, црквени и световни поглавари одувек су тежили да сазнају мишљење својих поданика и противника. Стога су њихови градитељи израђивали и разне уређаје за слушање. При томе су главну улогу имали велики левкови и цевни који су водили испод земље и кроз зидове до одаје особе чије се мишљење хтедо сазнати.

Један такав уређај из Старог века сачувао се и до новијих времена. То је чувено „Дионизијево уво“ у Сиракузи, на Сицилији. Оно се налази у каменолому „Латомиа дел Парадизо“ у близини остатка старог грчког позоришта. Један део каменолома био је претворен у тамницу и тиранин Сиракузе Дионизије (432—367 пре наше ере) наредио је да се у тамници сагради уређај за прислушкивање како би могао знати шта његови затвореници разговарају. У чврстој стени био је ископан спирални канал у обанку пужева кућице који се све више сужавао према горе и завршавао у једној одаји у којој је седео надзорник тамнице. Овај канал био је тако акустичан да се и најмањи шум или шапат у тамници стотруко појачавао и тамничар је увек могао да зна о чему

затвореници разговарају. На томе се радило и у Средњем веку, али не увек у те сврхе. Тако је Леонардо да Винчи саветовао да се приликом пловидбе спусти с брода у море једна цев, а да на другом крају цеву један морнар стално осушћује шумове, јер се на тај начин може утврдити приближавање непријатељског брода.

РАЗГОВОРИ са МРТВИМ ЖИВОТИЊАМА

Многи непросвећени народи, код којих је развијено свакојако сујеверје, сматрају да душу имају не само људи него и животиње. Кад једна животиња буде убијена, онда њена душа, по мишљењу тих народа, може да се свети оном ко је животињу убио. Зато је убијање животиња код тих народа, које се врши из разних разлога, везано с нарочитим и веома чудним церемонијалом.

Ловци далеког Севера увек се извињавају убијеном медведицу: уверавају га — као да он чује — да га нису они убили, него да је он несрећно пао и моле га да обавести остале медведе да се с њим уљудно поступало. А тај поступак састоји се у томе што ловци — разделе између себе медвеђе месо.

Слично се односе према убијеном медведицу и амерички Индијанци: донесу га пред свог поглавника, ставе му на главу шарену капу и — нуде му разна јела. Затим му држе говор:

— Немој нам замерити што се ово десило. Ни теби ни твојем роду ми не желимо никакво зло, али наша деца су гладна, а и ми морамо нешто јести. Ти знаш шта је то глад, ти ћеш нас разумети.

Погом га одеру и поједу. А убијеном јагуару не држе говоре сами ловци, него њихове жене. Ти говори нешто се разликују од оних који се држе медведицу.

— Све се случајно десило, — убеђују оне мртвог јагуара. — Наши мужевини хтели су да убију другу животињу, а ти си налетео и настрадао. Веруј нам, тако је било, па нећеш ти сад ваљда рећи

својим друговима да се нашој деци свете за твоју погинућу.

Кад лове китове, становници Мадагаскара обраћају се мајкама младих китова с молбом да им опросте што су присиљени да скра-

ћују живот њиховој деци.

— Зароните у воду да не видите шта ми радимо. — довикују ловци. — Ми смо приморани да ово чинимо, а душе ваше деша и даље ће бити с вама.

По веровању становника Мадагаскара рођаци убијеног крокодила увек се свете убицама. Зато крокодила не треба убијати, него само онда када он убије човека. Једно мадагаскарско племе сваке године објављује крокодилима да не нагрђу на људе, јер ће им се то љуто осветити. Деси ли се да неки човек ипак настрада, његови рођаци ухвате крокодила, извуку

га на обалу, одрже му суђење и пресуда увек гласи — на смрт.

По мишљењу Индијанаца велики је грех када се кости убијених јелена, антилопа и даброва баче псима. Ако се то уради, душе тих животиња одмах ће о томе обавестити све живе јелене, антилопе и даброве, и они ће добро знати да беже од ловаца. Тако исто и ловци на Аљасци пазе да се пси

не дочепају костију уловљених савана.

Нека индијанска племена укажу нарочито поштовање рибима. Рибље кости не смеју се бацати у ватру, јер у том случају живе рибе не би хтеле да улазе у мреже. Постоје и људи за које се верује да њихов говор разумије све рибе. Ти људи долазе на обалу мора, језера или реке и овако се обраћају рибима:

— Добите и слободно уфите у мрежу. Ако сте чуле да ми спаљујемо ваше кости, знајте да је то лаж. Ми вас поштујемо, ми вас волимо.

У извесним крајевима Америке путници најчешће нагомиле бизонских лобања. По веровању Индијанаца душе убијених бизона поново ће ући у ове лобање и убијене животиње опет ће оживети.

Све је ово, разуме се, само пусто веровање. Ниједан убијени бизон није никад и нигде поново проходао по земљи; ниједна риба није никад разумела шта јој човек говори; ниједан мртви јагуар није живим јагуарима поручио да освете његову погинућу.

АНТОЛОГИЈА

НАЈНЕОБИЧНИЈИ ЧАСОВНИК

На главном тргу у Кантону, у Кини, налази се најнеобичнији часовник на свету. Он је начињен од четири суда који су смештени степенасто. Сваког јутра у пет часова водом се пуни горњи суд. Вода капље из једног суда у други, а дрвени пловак у последњем суду показује време. Овај часовник стоји на истом месту од 1315 године.

ПИЈАНО ДРВО

У Аргентини расте једна врста необичног дрвећа. Његове гране и граничне расту у свим правцима и тако су међу собом испреплетене да чак ни најокретнији спортисти не могу да се попну до врха дрвета. У Аргентини ово дрво називају „пало борачо“ — пијано дрво.

МУЗЕЈ ЧАРАПА

У Милану је пре Другог светског рата постојао музеј чарапа чији је власник био један научник који је ставио себи у задатак да прикупа чарапе свих времена и из свих крајева света. У овој занимљивој колекцији налази се и први пар свилених чарапа које су се појавиле у Европи. Те чарапе припадале су француском краљу Анрију II.

НОВО БРДО

За време великог земљотреса који се догодио 1538 године у близини Напуља, на месту где је било језеро преко ноћи се по-

јавило брдо високо 140 метара. Због тога што се појавило изненада, добило је име Монте Ново, што значи Ново Брдо.

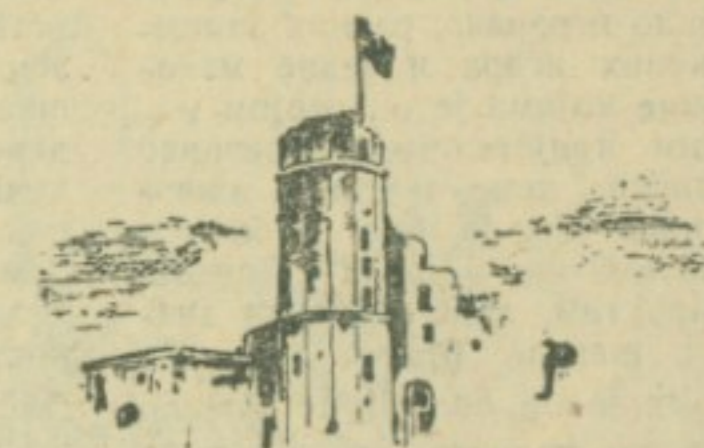
КРАВА — РЕТКОСТ

Зоолошки врт у Вашингтону један је од највећих и најбогатнијих на свету. Он је препун разних дивљих животиња. Године 1937

овај врт добио је поред осталих животиња и једну обичну краву. Управа врта одлучила је да међу ретке животиње уврсти и краву, јер велики број деце из Вашингтона никад није видео краву, сем на слици.

ЗАСТАВА КОЈА СЕ НЕ СКИДА

На порушеној тврђави у Лукноу, у Индији, налази се застава која се већ годинама не ски-

да. Она је остала на врху куле за време чувених опсада 1857 године и још стоји у знак пијетета према изгинулим.

ДВЕ ХИЉАДЕ ПУТА ПРЕКО ЕКВАТОРА

Брод „Клемент Хил“ прешао је више од две хиљаде пута Екватор, а никад није пловно море. Овај брод саобраћа на афричком језеру Викторија које се налази на самом Екватору.

ЧУДНИ СТРУЧЊАЦИ

За такозване „пробаче“ вина зна цео свет. У Бразилији, међутим, има људи с нарочито префињеним чулом укуса који пробају разне врсте кафе и по томе их класирају. Један таква стручњак проба дневно по 600 врста кафе. Разуме се да он не гута кафу коју проба, већ тежност задржи само неколико тренутака у устима.

РАЈ ЗА РИБАРЕ

У језеру Лајксвил Лејк, у Пенсилванији, има толико риба да оне пливају чак и по површини. Дивље патке и друге водене птице које желе да се спусте на ово језеро морају прво крилима и кљуном да растерају рибе с површине воде. Рибарење на овом језеру заиста је лако и уносно занимање.

КУЛЕ СВЕТИЉЕ

У романским језицима куле светиље називају се фаровима. То име добиле су по најстаријем досад познатом светионику Фаросу. Ова кула светиља била је саграђена на улазу у луку Александрију, а названа је Фарос по острвцу истог имена, на коме је била и подигнута.

Фарос је представљао једно од седам чуда Старог века. Почео је да га гради Птоломеј Сотер 300 година пре наше ере, а завршио га је Птоломеј II Филаделф. За изградњу ове куле светиље утрошено је око 800 златних талана. Био је подигнут на хридицима, а око ње је био тврди зидинама. Висок је био око 75 метара. И дању и ноћу на њему је горела ватра. Пламен је ноћу показивао пут морепловцима, а дим дању. Ложен је био дрвима, која су се употребљавала и у Средњем веку. Тек у но-

мињала морепловце да се приближавају опасним водама Бичи Хида. Површина стене, која је послужила као ослонац, износила је само неколико квадратних метара. Приликом изградње море је требало да буде мирно и без икаквих опасности за чамац, јер се једино он могао да приближи. Подизање ове куле светиље трајало је седам година, али за цело ово дуго време радило се свега 168 часова. У току почетних радова на стену су могла да се искрцају само два радника да би извршили прва бушења. Они су морали сваког часа да лежу на стену и да се хватају за камен да их таласи не би повукли у дубину. Кад је први посао био завршен, рад је олакшан и број радника се повећавао. Иза тога је саграђен кружни зид који је штитио раднике од таласа. Материјал је доносио жичаном железницом са врхова обале. Ваздушна жељезница носила је исто тако и огромне блокове камена и спуштала их. Сваки камен имао је свој број и знало му се одређено место. Сто пунних часова радници су употребљавали за изградњу темеља. Педесет и осам часова било је довољно да се камен по камен спусти на одређено место и да кула никне из мора.

Изградњу ове куле светиље знатно је помогла ваздушна железница, али кад ње није било тешкоће су биле веће. Године 1584 Французима је требало пуних 26 година да код Бордоа на обали подигну кулу светиљу. Њу је почео да гради архитекта Луј Фоа, а завршио је његов син. Године 1757 на једном делу шкотске обале такође се подизала кула светиља и требало је да протекну пуне четири године само да би се избушиле потребне рупе у стени, јер се тада није знало за динамит. Уколико је наука напредовала, утолико су се брже подизале куле светиље. Године 1879 Енглези су почели да подижу кулу светиљу под много повољнијим околностима него ону код Бичи Хида. Завршили су је за свега три године.

Данас изградња кула светиља ни издалека није тако тешка. И не само као у стара времена, него ни као у прошлом веку, јер је техника толико напредовала и техничка средства су тако огромна да подизање куле светиље не претставља никакву нарочиту тешкоћу.

АВИОН у кратеру ВУЛКАНА

Велика је смелост људског духа. За њега нема препрека кад треба нешто у природи открити или разјаснити. То су толико пута доказали смели истраживачи далеких земаља, људи који су јуришали на Северни и Јужни Пол, на највише планинске врхове, у дубине мора и у висине стратосфере.

Недавно је посада једног америчког авиона извела подвиг какав до сад није био забележен. Да би испитала рад једног активног вулкана, она је авионом улетела право у његов кратер!

Аљаска је позната као земља над којом се стално сукобљавају ваздушне масе различите температуре и где се рађају буре. Од временских прилика у њој, умногоме зависи какво ће бити време у читавој Северној Америци. Све су то знали смели путници малог хидроавиона па ипак су пошли не чекајући ни последњи метеоролошки извештај. А и чему, кад се тамо време сваки час мења. Место поласка било је варошица Фолс Пас у јужној Аљасци. Било је облачно и кишовито, а над Беринговим Морем срео их је јак ветар. Ипак, снажни мотори крчили су себи пут изнад тамне узбуркане воде.

Авион се најзад пробрио кроз облаке и путници су у даљини угледали високу купу највећег вулкана на Аљасци, Аниакчака — циља њиховог лета. Решили су да се хидроавионом спусте право у његов кратер и да га испитају.

Летели су изнад предела тундра. Многобројна језера и кривудава речича бљештали су под сунчаним зрацима, али они то нису запажали. Животиње су им били напети, у очекивању опасног подухвата.

Огромни кратер Аниакчака био је најзад испод њих. Покривен глечерима, лично је на неки велики казан пун сапунице која се прели-

вала преко ивица. Авион је кружио изнад прилог отвора из кога су избијали облаци паре и гасова. Јасно су се виделе пукотине у зидовима кратера и мало језеро шћурено испод његових северних стена.

Изненада, авион се, место да се спушта, дигао увис и полетео у страну. Пилот је видео да би, ако лети изнад кратера, јака ваздушна струја повукла авион унутра и разбила га о стене. Зато је мало спустио авион и онда почео да лети уз саму ивицу његове купе. Кад је дошао до врха, одједном се сјурно у отвор.

Хидроавион је почео да кружи у циновском кратеру. Била је то ретка прилика коју је требало искористити. Путници нису скидали поглед са инструмената. На брзину су бележили податке и запажања: обим кратера — 40 километара, дужина језера — 4.770 метара, висина зидова кратера — 944 метра. Измерили су и висину сваког од његових гребена. Али, остајало им је оно најопасније — да пролете кроз облак паре и гасова и утврде његову густину и састојке. Срећно су изишли и из овог искушења и већ су се приближавали

пукотини из које је избијала речница истог имена као и сам вулкан, кад је јака ваздушна струја захватила авион и повукла га у дубину. Дно кратера приближавало се муњевитом брзином. И тек у последњем тренутку, правим чудом, пилот је успео да окрене авион у узаном ждрелу и да га изведе из домаћина струје.

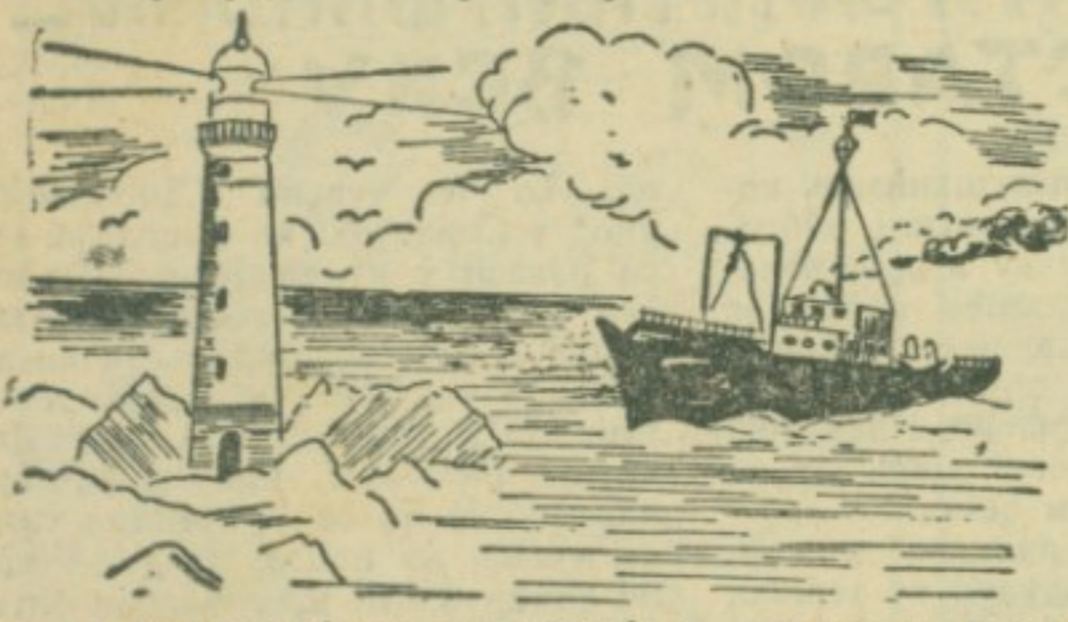
Били су над језером и клизачи хидроавиона ускоро додирнуше његову мирну воду. Спустили су се. Као по договору, сви су погледали на своје ручне часовнике: војска у вулканском кратеру трајала је педесет минута.

Око њих се пружала необична слика. Свуда на обали брежуљци нагомилане лаве, а из многбројних отвора шикљала је врела пара. На једном месту, усред обојених стена, избијао је јак млаз минералне воде. А тамо даље, на супротној страни кратера, огромни стубови паре дизали су се више од хиљаду метара увис.

Пред полазак, пилот је прегледао резервоар и утврдио да бензина има још само за двадесет минута војске. Било је то непријатно откриће. После успешно извршеног задатка, остати у кратеру због недостатка бензина!

И овог пута је вештина и снажљивост пилота спасла авион и посаду. Пилот је увидео да му јака ваздушна струјања могу бити од помоћи. Узлетео је са језера и неко време пажљиво кружио у кратеру, док није наишао на струју која се кретала ка отвору вулкана. За тренутак, изгубио је контролу над машином. Нешто је снажно повукло авион увис и у облаку паре и дима избацило га, као пушчани метак, из вулкана. Били су опет у слободном ваздуху, који су удисали пуним плућима.

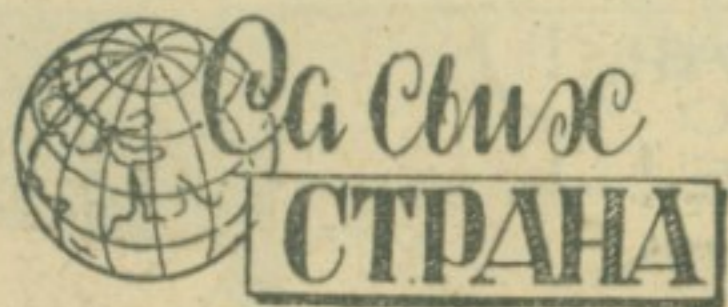
За узлетање утрошили су само три минута, тако да им је остало довољно бензина да стигну до Беринговог Мора, где су се снабдели горивом за даљи пут од првог рибарског брода на који су наишли.

вом веку почео је да се употребљава угаљ.

Поред овога, у Старом веку помиње се још осамнаест кула светиље, али поред Фароса од њих су биле најпознатије три куле светиље. Једна се налазила у луци Остија, на ушћу реке Тибра, друга код Коруне у Шпанији, а трећа је била подигнута код Булоња на Ла Маншу. Овај светионики био је висок 50 метара и сачувао се најдуже: до 1640 или 1644 године. Наједном се срушио, јер је море подлокало стене. Светионик код Коруне у Шпанији био је висок 40 метара, а подигли су га Римљани.

Данас се без светионика не може да замисли пловидба морима и њих има готово на сваком кораку. Док су се у ранија времена куле градиле на обалама, оне су се касније подизале и на средини мора. Таквих кула има доста поред енглеских и француских обала, у Атлантском Океану и у каналу Ла Маншу. Једна од њих је и кула код Бичи Хида, на јужном делу Енглеске. Ту је обала неприступачна и оштро усечена у стене високе 179 метара. Место је пуно подводних стена и опасно за пловидбу. На једној таквој подводној стени требало је подићи кулу светиљу, која би опо-

„ХЛЕБ ИНДУСТРИЈЕ“

Без угља се данас не може замислити ни домаћинство, акамоли индустрија. Угља су с правом назвали „хлебом индустрије“. Међутим, у давној прошлости угљан није сматран за такву благодет. Кроз карикатуре су исмејавани извештаји чувеног путника Марка Пола, у којима је писао: „По целој Кини налази се црно камење; копају га у планинама као руду и сагоревају као дрво. Ако се увече добро распали ватра, она траје целу ноћ, до јутра. То камење гори по целој Кини, а јединије је од дрва“. У Европи га људи дуго нису радо употребљавали „због смрдљивости“. Због тога је и енглески краљ Едвард I, 1306 године, забранио свима да га

употребљавају, сем ковачима. Искористићавање угља у пуној мери почело је тек недавно. На свом путу продирања угљан је наилазио на велике тешкоће. У металургији се угљан искоришћава од 1735 године, кад га је Аврам Дерби употребио у високим пећима уместо дрва. Занимљиво је да је 1808 у једном луксузном америчком хотелу приређена специјална проба паљења угља. Присутна је била и публика. На тај начин власници рудника хтели су да пропагирају угљан, али у томе нису успели, јер пећи које су тада постојале нису могле лако да се ложе угљем. Све те заблуде прошлости смриво је напредак технике и науке уопште, па се без угља данас не може замислити живот човека.

„КРИЛАТА ЧАША“

Стари римски стаклари умели су да израђују бокале и чаше разних врста: у облику главе са великим носом и зачувеним искољченим очима, затим у облику мајмуна који седи на плетеној столици, а предњим шапама држи свиралу. По мишљењу једног римског писаника, та чаша у облику мајмуна била је уствари карикатура једнога римског сенатора који је уображавао да зна лепо да свира. Римљани су пили из стаклених пехара и чаша. Имали су округле чаше без ручица, а правили су и чаше са две ручице — широко размакнуте, као крила, и због тога су их

звали крилатим чашама. Те чаше израђиване су са натписима, као например: „Пил, живи много година“, или: „Буди весело, живи дуго година“. На једном пехару који је сачуван претстављена је борба гладијатора. На њему пише: „Колумбус“. Колумбус је био чувени гладијатор у време императора Калигуле. За време једног такмичења, Колумбус је победио гладијатора који је био љубимац цара Калигуле. Калигула се тако страшно наљутио да је победнику Колумбусу послао на дар диван пехар од стакла на коме је било његово име. Пехар је био пун отрованог вина. Колумбус је испио вино и на месту остао мртав.

ЈЕДНА ЗАБЛУДА

Пред крај 18 века јавио се нови потрошач угља — лампа на гас. Видијам Мардок, сарадник и пријатељ Уота, који је пронашао парну машину, основао је индустрију гаса. Године 1792 Мардок је осветлио свој дом помоћу гаса који је добио из угља. Када је своје изуме хтео да патентира упитала га је парламентарна комисија: „А да ли ће ваше лампе горети без фитиља?“ „Да“, одговорио је Мардок. Присутни су исмејали тај његов одговор. Томе је састанку присуствовао и романсијер Валтер Скот, који се такође наручао Мардоку и рекао: „Досад смо знали да дим може околне ствари да потамни и огарави, а сада овај паметњаковић жели да нас увери да дим може и куће осветлити“. Али, ипак, није прошло дуго времена и пракса је показала да је Мардок имао право, па је и Валтер Скот осветлио своју кућу гасом. Неколико година касније ново осветљење засијало је и у Британском парламенту и у другим установама, па и у домовима. Заблуда је клонула пред моћном истином науке.

Зна ли знате?

Занимљивости из хемије

За добијање једне тоне злата потребно је да се испере 5.000.000 тона златоносног песка. Кад би се тај песак превозио, било би потребно 500.000 вагона, или 10.000 возних композиција чија би укупна дужина износила 5.000 километара. Десет паралелних прута од Београда до Загреба не би било довољно да прими све ове вагоне.

До 1913 године добијено је у свету око 20.000.000 тона бакра, рачунајући од првих времена његовог искоришћавања. Данас се та количина бакра добија за мање од годину дана.

Сагоревањем дванаест грама угљеника добије се толико топлоте да би њоме могао да се загреје један литар воде од нула степени до кљу чања.

Бром се добија из морске воде. За добијање једног килограма брома треба прерадити 20.000 литара морске воде.

У старом Египту метеорско гвожђе је било скупље од злата.

Бели фосфор је јак отров. Количина од 0,1 грама изазива смрт. Међутим, у телу свакога од нас има толико фосфора да би њиме могло да се отрује неколико стотина људи. Разуме се, ако бисмо га претходно ослободили из његових једињења.

Да би се добила једна тона чилске шалитре у фабрици, потребно је да се кроз Волтни лук продају преко 20.000 кубних метара ваздуха.

ЧАМАЦ — ШАТОР

Добар шатор, да би одговорио својој намени, мора да буде непромочив. Исто тако и чамац за склапање или надувавање не сме да пропусти воду. Обе ове особине искористили су неки немачки инжењери да конструишу чамац, који ће, по потреби, моћи да послужи и као шатор. Њихов изум намењен је углавном туризму на води, а не и спасавању бродоломника. То је чамац од гумираног платна, који се по свом спољашњем изгледу готово ни по чему не разликује од обичних гумених чамаца. Али, он има то преимућство што је начињен из два дела, који се могу одвојити, тако да обе половине, постављене на земљу, сачи-

њавају зидове шатора, док као кров служи покретно платно, које се за време вожње смота у „кобасицу“ на боковима чамаца.

НОВ НАЧИН ПРЕЧИШЋАВАЊА ВОДЕ

Сребро у колоидном раствору има велико антисептично дејство. Наиме, концентрација сребра у води, у потребној сразмери, претставља раствор довољан да потпуно уништи све микробе и бактерије у њој. Употреба сребра као дезинфекционог средства може бити општа. Тако, вода у градској водоводној мрежи, бунарска вода, као и вода у рибањацима и басенима може се на овај начин најефикасније пречистити без икакве опасности по човека, животиње или биљке које ту воду употребљавају.

ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ ЖИВЕО ПРЕ 500.000 ГОДИНА

Према саопштењу Ц. Талбота Робинсона, из Музеја у Трансвалу, откривени су остаци пет примерака претисториског човека познатог под именом „телантроп“. Откриће је учињено у месту Шварг-Кранц у Трансвалу. Робинсон је потврдио да је телантроп најстарије до данас откривено живо биће које може да се сматра човечјим претком. Он претставља неку мешавину афричког човека-мајмуна и претисториског човека чији су остаци нађени на Јави и у Кини. Телантроп је живео између 250.000 и 500.000 година пре човека са Јаве и из Кине. На основу ових најновијих открића, Робинсон сматра да ће се са успехом попуњити једна велика празнина која је спречавала да се у потпуности документује теорија о еволуцији људске врсте на земљи. Тако ће наука ускоро располагати потпуним материјалом о развоју човека на земљи од његових најстаријих предака да данашњег дана.

ОТИСЦИ ПРСТИЈУ У СТАРОМ ВЕКУ

По тврђењу једног америчког научника, и стари народи су знали да се људи могу идентификовати помоћу оти-

И ПУЖЕВИ „УМЕЈУ“ ДА СЕ ЛЕЧЕ

Примећено је да неки инсекти, а нарочито пужеве голаћи, често радо једу извесне оболеле биљке. Испитивањима је утврђено да су такве биљке за њих веома хранљиве. Тако, на пример, лишће пасуља оштећено рђом садржи око двадесет пута више витамина Б него здраво лишће. Испитивања су показала да ово оболело лишће пужеве једу онда кад су и сами оболели.

ТЕРМОМЕТАР ЗА ЗВЕЗДЕ

Амерички научник др Доналд Мекри недавно је саопштио детаље о новом термометру за мерење температуре небеских тела. Овај термометар моћи ће да региструје разлике у температури од две десетине степена, што претставља велики успех кад се узме у обзир да разлике у температури на звездама варирају за више милиона степени.

... планета Нептун, која је последња отккривена, налази се најдаље од Сунца — 4470 милиона километара.

... сова не може да креће очима, али за главу за близу 360 степени.

... највише степенице на свету налазе се у Кини. Оне воде до храма Тајшин у Шантунгу, дуге су 1545 метара а имају 6500 степеница.

... године 1329 Средоземно Море било је потпуно залеђено.

... паук дневно поједе двадесет и седам пута више хране него што износи његова тежина.

... сваке године у свету се догоди око 16 милиона бура и непогода.

... плод кикирикија садржи 145 разних хранљивих састојака.

... срце канаринке откуца хиљаду пута у минуто.

... ако би се салило све злато на свету добила би се коцка чије би вивце биле око 12 метара.

... Жил Верн, писац многих путоловних романа, готово никад није путовао и живео је веома мирно и повучено.

... поморанца је донесена у Европу око 1500 године, и то прво у Португалију. Прво стојбина поморанца је Кина.

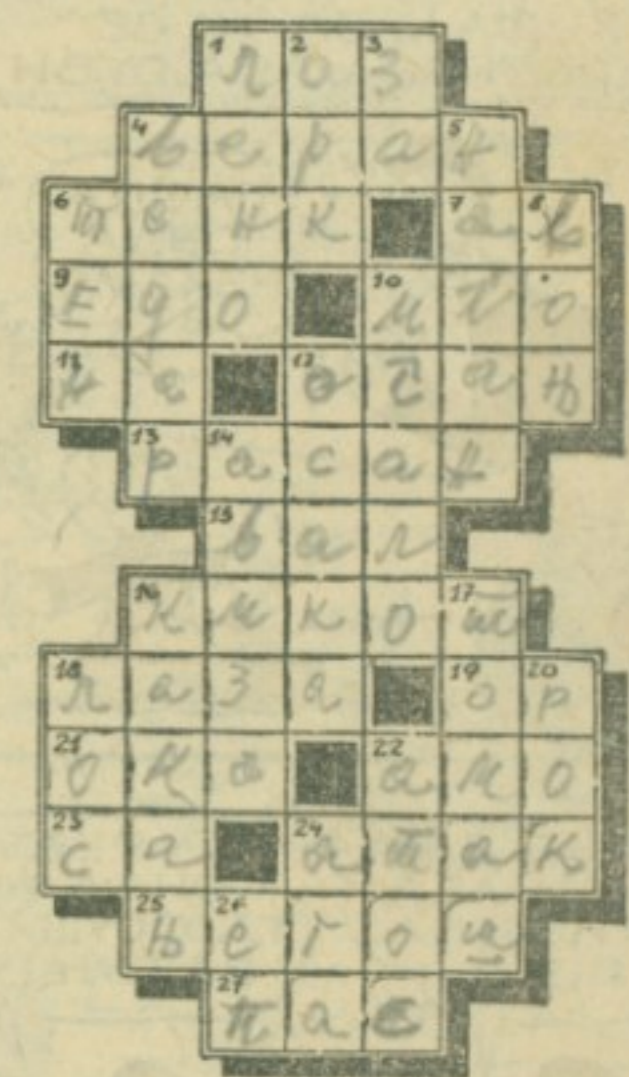
... за годину дана човек поједе отприлике шеснаест пута више него што износи његова телесна тежина.

... године 874 Босфор је код Цариграда био залеђен, тако да се пенице могло прећи из Европе у Азију.

Водоравно: 1) срећка; 4) одан; 6) врста Борних кола; 7) ономатопеја лавеза; 9) мушко име; 10) славни француски писац; 11) предлог; 12) ватра; 13) чистокрван; 15) талас; 16) смех; 18) мушко име; 19) река у Сибиру; 21) стара мера за тежину; 22) овамо; 23) предлог; 24) напад; 25) наш највећи песник; 27) домаћа животиња.

Усправно: 1) феуд; 2) врста делфина; 3) предлог; 4) јасан, бистар; 5) врста револвера; 6) апетит; 8) мирис; 10) место у Босни Которској; 12) велико пристаниште у Јапону; 14) обавештење о пошљаци; 16) наш рудник угља; 17) мушко име; 18) врста јелена; 20) страна; 22) личност из романа „Три мускетара“; 24) турска титула; 26) спев.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

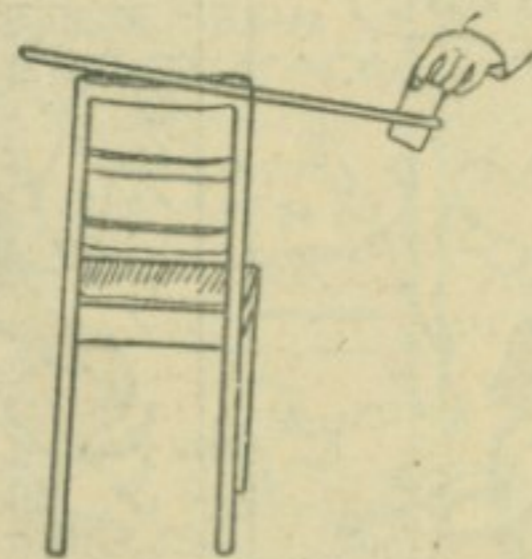
Водоравно: 1) ми; 3) кола; 5) батина; 7) панорама; 9) Ана; 10) Сед; 11) на; 12) М(илан) Р(акић); 14) ба; 15) Талија; 18) Лаба; 19) Савана; 21) та; 22) ар; 23) ли; 25) Ига; 27) вал; 28) пикирати; 31) ронити; 32) вага; 33) та.

Усправно: 1) мото; 2) Илир; 3) кана; 4) анас; 5) Банат; 6) амеба; 7) Пан; 8) ада; 12) Млава; 13) рибар; 16) ала; 17) Јав; 19) сатир; 20) алати; 21) тин; 24) или; 26) аков; 27) вата; 29) инат; 30) Рига.

ДЕДИЧНЕ ВЕШТИНЕ

ПОСЛУШНИ ШТАП

На наслон од столице ставите један штап у равнотежи. Пре тога добро осушите комад картона или новинске хартије и провучите га брзо неколико пута између притиснуте мишице и тела, или га истрљајте на неки начин. Затим га принесите крају штапа. Овај ће се померати за хартијом. То показује да се већ малим трљањем добије знатна количина електрици тета. Ако немате при руци

штап, можете то учинити и са оловком или неким другим предметом код кога мо

же да се постигне равнотежа, а да је ослонац у једној тачки.

ЧАРОБНИ КВАДРАТ

Ако се бројеви који су уписани у сваком квадрату распореде као што треба, добиће се збир 16, и то ако се сабира усправно, водоравно и дијагонално. Исти

1	3	5	7	7	1	5	5
1	3	5	7	5	5	7	1
1	3	5	7	5	5	1	7
1	3	5	7	1	7	5	5

збир даје и сваки квадрат састављен од четири мала квадрата.

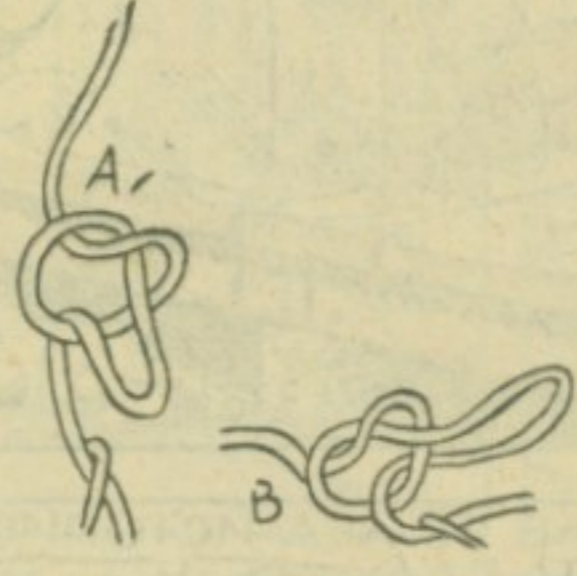
Покушајте да распоредите бројеве, а ако не можете погледајте слику.

ДВА ЧВОРА

Нашој шваљи се већ у два маха појавио чвор на концу. Дајемо вам слику оба чвора. Разгледајте их пажљиво и решите како да их се ослободите.

Ако не знате, рећи ћемо вам: чвор А може бити раздрешен једним трзајем

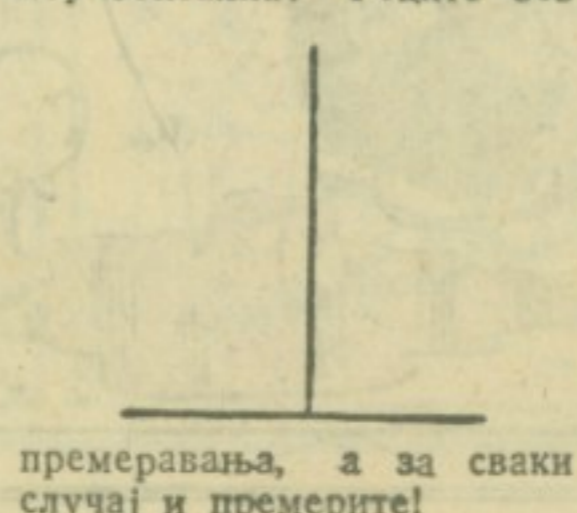
конца. Чвор В може се уклонити само отсецањем или

провлачењем игле кроз конач.

КОЈА ВАМ ЛИНИЈА ИЗГЛЕДА ДУЖА?

Да ли вертикална, или хоризонтална? Ресците без

ПАЈА ПАТАК ВАТРОГАСАЦ

6 *Нова
узбуна*

